

Джерело: Письменний В.В. Видатки місцевих бюджетів на соціальний захист пенсіонерів як джерело надання допомоги і послуг людям похилого віку / В.В. Письменний // Економічний і соціальний розвиток України в XXI столітті: національна візія та виклики глобалізації: зб. тез доповідей XII Міжнар. наук.-практ. конф. молодих вчених, 26–27 бер. 2015 р., м. Тернопіль. – Тернопіль: ТНЕУ, 2015. – С. 187–188.

Письменний Віталій

Тернопільський національний економічний університет, м. Тернопіль

ВИДАТКИ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ НА СОЦІАЛЬНИЙ ЗАХИСТ ПЕНСІОНЕРІВ ЯК ДЖЕРЕЛО НАДАННЯ ДОПОМОГИ І ПОСЛУГ ЛЮДЯМ ПОХИЛОГО ВІКУ

Обравши соціально-орієнтований європейський напрям розвитку, український уряд зобов'язався забезпечувати гідний рівень життя населенню, доступність соціальних послуг, формування середнього класу суспільства. Проте через брак ресурсів йому поки що не вдалося реалізувати на практиці доміанти соціальної справедливості та соціальної захищеності. Невідповідність між надмірним зростанням соціальних видатків і малими можливостями щодо їх фінансового забезпечення призвела до девальвації системи соціального захисту. Не винятком став соціальний захист пенсіонерів, значна частина асигнувань на який виділяється з місцевих бюджетів.

Видатки місцевих бюджетів на соціальний захист пенсіонерів є додатковим джерелом надання допомоги та послуг людям похилого віку. З одного боку, інститут загальнообов'язкового державного пенсійного страхування спроможний тільки у граничних межах забезпечити пенсійні виплати. З іншого боку, недержавні пенсійні фонди через їх нерозвиненість та відсутність довіри у суспільстві мають обмежений вплив на здійснення соціального захисту пенсіонерів. Велика кількість пілг, надмірна чисельність осіб старше працездатного віку, низький рівень пенсій потребують оптимізації бюджетних видатків на соціальний захист пенсіонерів.

На відміну від видатків державного бюджету, за рахунок яких послуги з обслуговування пенсіонерів на дому, забезпечення повноцінної життєдіяльності одиноких літніх людей, задоволення їх матеріальних інтересів і потреб часто недофінансовувалися, в деякі роки фактичні показники місцевих бюджетів перевищували планові. Наприклад, у 2008 р. на соціальний захист пенсіонерів було витрачено на 93,5 млн. грн. більше, ніж заплановано, в 2011 р. – на 7,4 млн. грн. Проте даних коштів все одно виявилось не достатньо для вирішення питань забезпечення соціального обслуговування пенсіонерів, що негативно позначилося на наданні грошової та натуральної допомоги.

Найбільшу частку в структурі видаткової частини місцевих бюджетів на соціальних захист і соціальне забезпечення займали видатки на соціальний захист сім'ї, дітей та молоді, яка в 2013 р. дорівнювала 63,1%. В той же час питома вага видатків на соціальний захист пенсіонерів становила 7,1%, що у відносних показниках значно менше видатків на соціальний захист на випадок непрацездатності, соціальний захист ветеранів війни і праці. Сумнівним видається економічний ефект цих видатків (крім встановлення привілеїв для окремих соціальних груп), оскільки їх фінансування здійснювалося не системно, а обсяг асигнувань перевищував задекларований.

Дане явище потребує усунення в контексті побудови фінансово незалежного місцевого самоврядування. Адже місцева влада найбільше проінформована про потреби пенсіонерів, а уряду складно контролювати надання соціальної підтримки за великої кількості її видів й одержувачів. У результаті чимало громадян безкарно користуються заходами соціального характеру, не маючи для цього належних підстав [1, с. 100]. Натомість надання допомоги та послуг людям похилого віку здійснюється на мінімальному рівні, що призводить до неефективного використання бюджетних коштів і нерівності в системі їх соціального захисту.

Це ще раз підтверджує необхідність оптимізації бюджетних видатків на соціальний захист пенсіонерів, для чого слід переглянути державні соціальні стандарти, пільги, соціальні та компенсаційні виплати, інші форми і види соціального захисту пенсіонерів, забезпечити їх поступовий перехід в умовні грошові трансфери або соціальні послуги. Не менш важливим є встановлення паритету у видатках державного та місцевих бюджетів на соціальний захист пенсіонерів. При цьому місцевій владі потрібно надати більше повноважень у сфері визначення пріоритетів соціального розвитку, планування і розпорядження бюджетних коштів на соціальний захист пенсіонерів.

Загалом же основою системи соціального захисту пенсіонерів на місцях мають бути субвенції для здійснення програм соціального захисту (пільги та житлові субсидії на придбання твердого палива і скрапленого газу, оплату електроенергії та житлово-комунальних послуг, пільги з послуг зв'язку й інші). Держава повинна бути зацікавлена, щоб фінансування заходів соціального характеру відбувалося адресно у належному обсязі та якості в усіх регіонах, виступаючи „контролером” витрачання даних субвенцій. Щоправда, надмірний вплив трансфертів не має ставити місцеву владу в пряму залежність від центральних органів державного управління.

Впровадження даних заходів дасть змогу якісно змінити надання соціально-побутових послуг самотнім літнім людям, проведення соціально-оздоровчих заходів, надання малозабезпеченим особам старше працездатного віку грошової та натуральної допомоги.

Незважаючи на те, що в Україні вже зроблено низку виважених кроків, направлених на досягнення головної мети реформи соціального захисту пенсіонерів, говорити про дедлайн при реальній оцінці часу поки що зарано. Її реалізацію необхідно спрямувати на роботу з випередженням, розраховуючи та передбачаючи результати від використання впроваджених інструментів державної політики соціального захисту пенсіонерів.

Література:

1. Система соціального захисту та соціального забезпечення в Україні: реальний стан та перспективи реформування. – К.: Центр громадської експертизи, 2009. – 140 с.